

Καλημέρα / Kaliméra 1/2002

(Η Κοινότητα Πράγας αποκτά Καταστατικό	3)
(Η "Φθινοπωρινή Επιστροφή" του Γιώργου Αγαθονικιάδη	4)

--6--

ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΙΑ

Προ μηνών κυκλοφόρησε σε περιορισμένο αριθμό αντιτύπων (80) η μελέτη του καθηγητή ιστορίας Πάβελ Χράντετσνι υπό τον τίτλο **Η Ελληνική Κοινότητα Τσεχοσλοβακίας / Η ίδρυση της και η αρχική ανάπτυξή της (1948-1954)**

Η συγκεκριμένη μελέτη πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια συνολικότερης έρευνας του Ιδρύματος σύγχρονης Ιστορίας της Ακαδημίας Επιστημών της Τσεχίας. Είναι μοναδική στο είδος της και παρέχει μια ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη περιγραφή της άφιξης των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στην πρώην Τσεχοσλοβακία και το ρίζωμά τους στη χώρα αυτή. Ο κ. Χράντετσνι ερεύνησε για πολλούς μήνες τα αρχεία της Τσεχίας (Υπουργείο Εξωτερικών και Εσωτερικών, Κεντρικό Αρχείο, επαρχιακά αρχεία) αλλά επίσης του Ελληνικού ΥΠΕΞ και του Αρχείου σύγχρονης κοινωνικής ιστορίας. Το μοναδικό αρχείο στο οποίο δεν είχε πρόσβαση ήταν αυτό του ΚΚΕ. Την μισή ύλη του βιβλίου αποτελούν 31 ντοκουμέντα (τα 30 δημοσιεύονται για πρώτη φορά). Ο κ. Χράντετσνι ανατρέχει σε όλες τις σχετικές μελέτες που έχουν σχέση με την πολιτική προσφυγιά στην Τσεχία. Παραθέτει επίσης ένα μακροσκελή κατάλογο βιβλιογραφίας που περιλαμβάνει 150 διαφορετικές πηγές.

Ο Πάβελ Χράντετσνι γεννήθηκε το 1938 στο Μπρνο όπου σπούδασε ιστορία και τσεχική γλώσσα. Παρακολούθησε εκπαιδευτικά προγράμματα στην Αλβανία και Σερβία και από το 1966 εργάζεται στην τσεχική Ακαδημία Επιστημών. Μιλά αγγλικά, γερμανικά, αλβανικά, ελληνικά και σερβικά. Έχει ειδικευτεί σε θέματα Βαλκανικής ιστορίας και δημοσίευσε δεκάδες σχετικών επιστημονικών εργασιών και μελετών. Συμμετείχε στην πενταμελή ομάδα που συνέγραψαν την έξοχη έκδοση Ιστορία της Ελλάδας (εκδόθηκε το 1999). Πέρυσι εξέδωσε επίσης τη μελέτη Έλληνες και Τούρκοι: Σύμμαχοι ή εχθροί

Η νεώτερη μελέτη του για τον Ελληνισμό της Τσεχίας χωρίζεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο φέρει τον τίτλο **«Ιστορικές προϋποθέσεις για την εγκατάσταση της ελληνικής κοινότητας στην Τσεχοσλοβακία»** Αποτελεί μια περιγραφή της «προϊστορίας» του ερχομού στην Τσεχοσλοβακία των 12.000 περίπου πολιτικών προσφύγων (μετά τους πρόσφυγες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης η πολυπληθέστερη κοινότητα προσφύγων). Αναφέρεται στις καθαρά πολιτικές αιτίες της προσφυγιάς με παράλληλες αναφορές στις διεθνείς εξελίξεις που αφορούσαν τον εμφύλιο της Ελλάδας κατά την τριετία 1946-1949.

Το δεύτερο κεφάλαιο τιτλοφορείται **«Ο ερχομός των παιδιών από την Ελλάδα – Απαγωγή ή σωτηρία;»**. Το εκτενές αυτό κεφάλαιο αφιερώνεται στο αμφιλεγόμενο και σύνθετο πρόβλημα του λεγόμενου «παιδομαζώματος». Στην πρώην Τσεχοσλοβακία αφίχθηκαν – από την Άνοιξη του 1948 μέχρι το 1949 - 3.900 παιδιά από την Ελλάδα. Σύμφωνα με αναλυτικά στοιχεία του τσ. Ερυθρού Σταυρού «το 1/4 αυτών των παιδιών ήταν σλαβόφωνα και σύμφωνα με την επιθυμία του Ν. Ζαχαριάδη αντιμετωπιζόταν ως υπήκοοι του αυτοτελούς σλαβομακεδονικού έθνους».

Ο συγγραφέας επισημαίνει πως η τότε ηγεσία του ΚΚ Τσεχοσλοβακίας αντιμετώπισε τον

ερχομό των παιδιών «πολύ θετικά», όχι μόνο στη βάση των οδηγιών της Μόσχας και των σχετικών αιτημάτων του ΚΚΕ αλλά το θεώρησε μια καλή ευκαιρία για την επίδειξη «ταξικής αλληλεγγύης». Υπογραμμίζει πως ποτέ το ΚΚ Τσ. δεν πρόβαλε αίτημα για την αφομοίωση των παιδιών με την τσεχική και σλοβάκικη κοινωνία.

Σημειώνει πως το θέμα αυτό την εποχή του έλαβε μεγάλη δημοσιότητα όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στη διεθνή κοινότητα, όπου οι πρώην κομμουνιστικές χώρες βρέθηκαν να κατηγορούνται για απαγωγή των παιδιών και για έλλειψη διάθεσης συνεργασίας για την διασταύρωση στοιχείων. Υπήρχαν επίσης κατηγορίες για στρατιωτική εκπαίδευσή τους προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια ως μαχητές του ανταρτικού Δημοκρατικού Στρατού. (Για το θέμα αυτό ο συγγραφέας παραθέτει σχετικές οδηγίες που είχαν δοθεί από την τότε ηγεσία του ΚΚΕ αλλά επισημαίνει πως τελικά τίποτα τέτοιο δεν παρατηρήθηκε). Επισημαίνεται πως η Τσεχοσλοβακία ήταν η μοναδική από τις χώρες του ανατολικού μπλοκ που παραδέχτηκε επισήμως την ύπαρξη 150 ελληνόπουλων στο έδαφός της, γεγονός που αργότερα χαρακτηρίστηκε ως «μεγάλο λάθος» και χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια ως στοιχείο κατηγορίας εναντίον της ηγεσίας του τσ. ΥΠΕΞ για «συνεργασία με τους ιμπεριαλιστές».

Σχολιάζοντας το «απαγωγή ή εθελουσία έξοδος» γράφει πως δεν τεκμηριώνεται η κατηγορία του «παιδομαζώματος» καθώς η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών αποχώρησε με τη σύμφωνη γνώμη των γονιών τους και κάτω από μη ευνοϊκές περιστάσεις. Επισημαίνει πως οι συνθήκες διαβίωσης και ανατροφής τους στην τότε Τσεχοσλοβακία ήταν κατά πολύ πιο βελτιωμένες από τις συνθήκες που παρείχε ο από τον εμφύλιο ρημαγμένος ελληνικός Βορράς. Κάνει μάλιστα εκτενή αναφορά στους παιδικούς σταθμούς της Φρειδερίκης.

Το τρίτο κεφάλαιο τιτλοφορείται «**Η διαμόρφωση της ελληνικής κοινότητας στην Τσεχοσλοβακία την περίοδο 1949-1950**». Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρεται η ήττα του Δημοκρατικού Στρατού και η απόφαση για απομάκρυνση των μαχητών και του άμαχου πληθυσμού μακριά από τις μετωπικές χώρες (Αλβανία, Βουλγαρία και για πολιτικούς λόγους και από τη Γιουγκοσλαβία). Επισημαίνει πως η κύρια μάζα των προσφύγων έφτασε στην Τσεχία σε τρία κύρια κύματα. Το πρώτο μέσο θαλάσσης στην Πολωνία και από κει στην περιοχή της Πράγας. Τα άλλα δύο από το «ελληνικό» Μπούλκες της Γιουγκοσλαβίας με τρένα. Και τέλος το 1950 το τέταρτο κύμα (500 άτομα) από τη Βουλγαρία.

Παραθέτει αναλυτικά στοιχεία για την καταγωγή τους, τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους και για την εθνικότητά τους. Σημειώνει πως το 30% των προσφύγων που έφτασαν στην Τσεχοσλοβακία δήλωσαν Σλαβομακεδόνες που στην αρχή διατηρούσαν δικές τους οργανώσεις ενώ τα παιδιά τους εκπαιδεύονταν στο δικό τους γλωσσικό ιδίωμα. Περιγράφονται οι εσωτερικές μετακινήσεις προς άλλες χώρες του ανατολικού μπλοκ με σκοπό την επανένωση οικογενειών καθώς και την άφιξη του τελευταίου κύματος Ελλήνων από την Ουγγαρία, λόγω της ενεργού ανάμιξής τους στην καταστολή της εκεί «αντεπανάστασης».

Το τελευταίο κεφάλαιο φέρει τον τίτλο «**Από την απομόνωση στην προσαρμογή: Οι Έλληνες της Τσεχοσλοβακίας την περίοδο 1951-1954**». Σε αυτό περιγράφεται η περίοδος που «κλιώνουν οι πάγοι» και οι Έλληνες αρχίζουν να προσαρμόζονται στη νέα πραγματικότητα καθώς συνειδητοποιούν πως ο επαναπατρισμός τους θα αργήσει. Παρατηρεί πως στις αρχές όλοι σχεδόν οι πρόσφυγες προωθήθηκαν σε τρεις νομούς της τσεχο-πολωνικής μεθορίου προκειμένου να εργαστούν στην αγροτική οικονομία. Η απομόνωση και οι χαμηλές αποδοχές ωστόσο και οι ανάγκες της γοργά εκβιομηχανιζόμενης Τσεχίας οδήγησαν γρήγορα σε νέες μετακινήσεις και σε εγκατάσταση της πλειοψηφίας των Ελλήνων σε ορισμένα βιομηχανικά κέντρα. Οι περισσότεροι εξ αυτών ειδικεύτηκαν στην εξορυκτική βιομηχανία και στην υφαντουργία.

Παράλληλα παρατίθενται λεπτομερείς πληροφορίες για τη δημιουργία οργάνων αυτοδιοίκησης, για τον έλεγχό τους από την κομματική ηγεσία και για τις επαφές του ΚΚΕ με το ΚΚ Τσεχ/κίας.

Ένα ενδιαφέρον – και εν πολλοίς άγνωστο στοιχείο – είναι πως η «πολιτική» σύνθεση των προσφύγων δεν ήταν ομοιογενής. Μεταξύ τους περιλαμβάνονταν και αρκετές δεκάδες «μοναρχοφασιστών» αιχμαλώτων των ανταρτών. Περιγράφει, βάση εγγράφων της μυστικής αστυνομίας του καθεστώτος, τις επαφές των τελευταίων με την τότε διπλωματική αποστολή της Ελλάδας στην Πράγα και τις οδηγίες που τους παρεχόταν για την οργάνωση μιας μαζικής εξόδου από την Τσεχοσλοβακία καθώς και τους περιορισμούς που τους επιβλήθηκαν στην συνέχεια από την τσεχοσλοβάκινη αστυνομία.

Παράλληλα παραθέτει στοιχεία για τις επίσημες επαφές της ελληνικής και τσεχικής πλευράς – στις αρχές της δεκαετίας του '50 - προκειμένου να επιτραπεί ο επαναπατρισμός ορισμένων προσφύγων που το επιθυμούσαν. Σημειώνει πως αρχικά επαναπατρίστηκαν δύο ομάδες (περί τα 700 άτομα) αλλά με πρωτοβουλία της τότε ελληνικής κυβέρνησης ο επαναπατρισμός διακόπηκε και χρειάστηκε να περάσουν τρεις δεκαετίες προκειμένου να ξαναρχίσει.

--10--

Μικρές ειδήσεις της Κοινότητας

Ελληνικές ταινίες Ιανουάριο και Μάρτιο

Όπως μας πληροφορούν από το Γραφείο Τύπου της Πρεσβείας μας η Ελλάδα θα εκπροσωπηθεί στα δύο μεγαλύτερα κινηματογραφικά Φεστιβάλ με τρεις πολύ γνωστές παραγωγές των τελευταίων ετών.

Συγκεκριμένα στο **FEBIOFEST**, που διαρκεί από τις 24 Ιανουαρίου μέχρι την 1η Φεβρουαρίου, θα προβληθούν οι ταινίες **«Η εαρινή σύναξις των αγροφυλάκων»** του Δήμου Αβδελιώτη και η **«Βασιλική»** του Βαγγέλη Σερντάρη.

Στο **Ευρωπαϊκό Φεστιβάλ Κινηματογράφου** που αρχίζει στις 8 Μαρτίου θα προβληθεί η ταινία **«Από την άκρη της πόλης»** του Κώστα Γιάνναρη. Για τις προβολές των ταινιών σε αίθουσες της Πράγας και του Μπρνο θα αποσταλούν εγκαίρως πρόσθετες πληροφορίες.

Τα «παιδιά» της Τασούλας

Από τις αρχές του Φθινοπώρου στο Πολυτεχνείο της Πράγας ήρθε μια νέα φουρνιά Ερασιμητών που τελούν, όπως και οι προηγούμενες, υπό την προστασία της κ. Ζησάκη. Ο λόγος σ' αυτούς: *«Ένα συνηθισμένο ανοιξιάτικο ελληνικό απόγευμα ήταν, όταν οι περισσότεροι από εμάς αποφάσισαν να εμπλουτίσουν τις σπουδές τους φοιτώντας στο Πολυτεχνείο της Πράγας. Ερχόμαστε από τρία Πολυτεχνεία – της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης και της Κρήτης. Βέβαια η πόλη μας παρέσυρε, όπως αναμενόταν, από τον ξεχωριστό «χαρακτήρα» της και τα τόσο πλούσια πολιτισμικά στοιχεία της. Συμβάλλει όχι μόνο στην επιμόρφωσή μας στους εξειδικευμένους τομείς μας, αλλά και στην ανάπτυξη της προσωπικότητάς μας γενικότερα.*

Είναι η ύπαρξη του ελληνικού πνεύματος στην Πράγα που μας ωθεί να συνεχίσουμε και η ικανοποίηση να συμμετάσχουμε όχι μόνο στη διαφύλαξή του αλλά και στη διεύρυνσή του και την εξάπλωσή του. Ευχόμαστε να συνεχιστεί με κάθε τρόπο η προσπάθεια διαφύλαξης της «Ελλάδας» στις καρδιές μας και να επιβεβαιώνετε ότι η Ελλάδα δεν είναι μόνο ο τόπος αλλά και η ψυχή».

Οι Ερασμίτες επιφύλαξαν μια ξεχωριστή έκπληξη οργανώνοντας στα μέσα Νοεμβρίου μια πολύ όμορφη και πολύ συγκινητική παρουσία της Ελλάδας στους συμφοιτητές τους και στους διδάσκοντες. Διπλή η έκπληξη και για την Τασούλα η οποία μέχρι τελευταία στιγμή θεωρούσε ότι η εκδήλωση θα αποτύχει. Το ελληνικό φιλότιμο έκανε και πάλι στο γνωστό «παρά πέντε» το θαύμα του...

Αλλαγές στην Πρεσβεία

Νέος Πρέσβης της διπλωματικής μας αποστολής στην Πράγα ανέλαβε από το τέλος Οκτωβρίου ο κ. **Ελευθέριος Καραγιάννης**. Τη θέση του πρώτου Συμβούλου της Πρεσβείας από τις αρχές Σεπτεμβρίου ανέλαβε ο κ. **Δημήτριος Τσούγκας**. Ανανεώθηκε επίσης σημαντικά και το διοικητικό προσωπικό της Πρεσβείας.

Η σύνταξη της Καλημέρας καλωσορίζει όλους τους νεοαφιχθέντες και τους εύχεται υγεία και επιτυχίες στην προσωπική και επαγγελματική τους ζωή.

«Θολό ποτάμι»

Στις αρχές Νοεμβρίου η Λέσχη Φιλελλήνων διοργάνωσε στην γνωστή αίθουσα PONREPO προβολή της μικρού μήκους ελληνικής ταινίας «Θολό ποτάμι». Την ταινία σκηνοθέτησε η συμπατριώτισσά μας **Στρατούλα Θεοχαράτου**. Η υπόθεσή τους αφορά τις αποτυχημένες προσπάθειες ενός πολιτικού πρόσφυγα της δεκαετίας του '70 να εξασφαλίσει από την τσεχική και ελληνική γραφειοκρατία τα απαραίτητα «χαρτιά» προκειμένου να του επιτραπεί η επιστροφή στην Πατρίδα. Η ταινία συμμετείχε στο περσινό Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους της Δράμας.

Επίσης, όπως μας πληροφορεί η κ. Ανθούλα Μπότου, η Λέσχη έχει επανεκδώσει, με τη χορηγία του Υπουργείου Εξωτερικών της Τσεχίας, το γνωστό βιβλίο του Λυσίμαχου Παπαδόπουλου «Τα παιδιά της θύελλας» το οποίο και μπορούν να προμηθευτούν δωρεάν. Για το πρόγραμμα εκδηλώσεων της Λέσχης οι συμπατριώτες μας μπορούν να ενημερώνονται και από την ηλεκτρονική σελίδα: <http://www.dialogos-kpr.cz/>

--13--

Pavel Hradečný – Řecká komunita v Československu, její vznik a počáteční vývoj (1948-1954)

Před několika měsíci vyšla v nízkém nákladu studie historika Pavla Hradečného s názvem „Řecká komunita v Československu, její založení a počáteční rozvoj“ v období 1948-1954. Toto jedinečné dílo, rozdělené do čtyř kapitol, popisuje příjezd řeckých politických emigrantů a jejich přizpůsobování se životu v cizí zemi.

Námět pro svou knihu čerpal kromě jiného i z historických archivů České i Řecké republiky. Výsledkem tohoto snažení je zveřejnění 30 doposud neznámých dobových dokumentů týkajících se řecké emigrace.

Pavel Hradečný vystudoval v Brně obor historie a český jazyk. Absolvoval stáže v Albánii a Srbsku a od roku 1966 pracuje v České akademii věd. Mluví několika světovými jazyky. Ve svém oboru se specializuje na historii Balkánu a publikoval desítky vědeckých studií a prací na toto téma. Spolupracoval také na vydání knihy „Historie Řecka“ (1999). Loni byla znovu vydána jeho kniha „Řekové a Turci, spojenci nebo nepřátelé“.

„Podzimní návrat“ Georgiose Agathonikiadise

Film se točil ve spolupráci s brněnským studiem České televize a je prvním česko-řeckým koprodukčním dílem.

Svým dílem „Podzimní návrat“, který měl premiéru v českých kinech v polovině října loňského roku, vzdává Georgios Agathonikiadis poctu desítkám tisíc řeckých emigrantů vyhnaných ze své vlasti.

Celý děj filmu, jehož scénář napsal a sám také režíroval G. Agathonikiadis, se odehrává ve dvou časových rovinách. Návrat hlavního hrdiny do míst svého dětství, kde žil v době emigrace, vzpomínka na ně a rozjímání o tom, ve které zemi má vlastně své kořeny. Z českých herců můžeme v hlavních rolích vidět Vlastimila Brodského, Jiřího Bartošku, Miroslava Vladyku a Vilmu Cibulkovou. Z Řecka se natáčení zúčastnili Georgios Velentzas a Olga Tournaki-Diamantopoulou.

O jeho díle jsme si s autorem povídali v útulné kavárně na Václavském náměstí, mimo jiné i o tom, že film „Podzimní návrat“ může sloužit tak trochu i jako historické dílo. Jako historie jedné generace, velmi bolestná a v dnešní době celkem neznámá, i když stále velmi aktuální. „Prokletí Balkánu i po padesáti letech pokračuje“.

Georgios Agathonikiadis se narodil v roce 1947 a od roku 1949 žil v Brně, kde prožil téměř polovinu svého života. Vystudoval FAMU a pracoval jako režisér převážně v brněnském studiu České televize.

V 37 letech se vrátil do Řecka.

Z jeho nedávné televizní tvorby, kterou mohli vidět i čeští diváci, připomeňme dokument „Řecké děti“ a cestopisnou reportáž o Řecku „Cestománie“.

Nové knihy

„Řecké pohádky, báje a anekdoty“

V překladu Petra Šourka a Dionýsa Kostomitsopoulose vyšel vybraný soubor pohádek, bájí a anekdot ze všech oblastí Řecka. Autoři překladu čerpali námět ze tří dosud vydaných knih, Novořecký národopis D.S. Doukatou (Atény, 1957), Řecké pohádky G.A. Megase (Atény, 1971) a Lidové pohádky G. Ioanou (Atény, 1990).

Předmluvu napsala profesorka novořečtiny Růžena Dostálová. Knihu vydalo nakladatelství Dauphin v počtu 10 000 výtisků za finanční podpory řeckého ministerstva kultury.

„Achilés“ – výběr z Homérovy Iliady

Autor Milan Machovec, profesor na filozofické fakultě Univerzity Karlovy, svým dílem přibližuje klasické Homérovo dílo dnešní mládeži. Vydání knihy v nakladatelství Akropolis v březnu 2000 předcházela značná publicita v tisku.

STALO SE...

...koncem října loňského roku byl jmenován nový velvyslanec Řecké republiky pan Eleftherios Karagiannis. Novým konzulem se stal začátkem září pan Dimitrios Tsoungkas.

...v rámci programu „Erasmus“ hostí České vysoké učení technické nové řecké studenty pocházejících z různých koutů Řecka. Jejich strážným andělem je Tasoula Zisaki-Haely. V listopadu erasmité připravili pro studenty i vyučující přitažlivý program s cílem prezentovat svou zemi, její kulturu a zvyky.

...začátkem listopadu byl pod záštitou Klubu přátel Řecka v kině Ponrepo promítnut krátkometrážní řecký film „Kalná řeka“ režisérky Stratouly Theocharatou.

...Klub přátel Řecka znovu vydal za finanční podpory MZ ČR knihu Lysimachose Papadopoulose „Děti bouře“.

Bližší informace o činnosti Klubu přátel Řecka získáte na internetové adrese: www.dialogos-kpr.cz.

...v období od 24. ledna do 1. února 2002 budou v rámci festivalu Febiofest promítnuty dva řecké filmy. „Vasiliki“ režiséra Vangelise Suzukakise a „Jarní snění strážců polí“ Dimose Avdeliotise.

...Řecká obec Praha byla zaregistrována jako samostatný právní subjekt u ministerstva vnitra ČR.

STANE SE...

...na Evropském filmovém festivalu, který bude zahájen 8. března, bude promítnut v Praze a Brně další řecký film Kostase Giannarise „Z předměstí“.